

تحلیل و مقایسه مولفه های سرمایه اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد و پیام نور مورد مطالعه: شهرستان کنگاور^۱

فروزان کارخانه^۱

اعضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور، مرتبه علمی مربی، دانشجوی دکتری دانشگاه آزاد تهران شمال، مربی، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور ایران، تهران
نویسنده مسئول:

فروزان کارخانه

چکیده

این تحقیق توصیفی همبستگی با هدف کلی تحلیل و مقایسه مولفه های سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد و پیام نور انجام شد. جامعه آماری تحقیق را دانشجویان سال آخر مقطع کارشناسی دانشگاه آزاد و پیام نور کنگاور تشکیل دادند (N=۱۸۵). حجم نمونه با استفاده از جدول بارتلت ۱۸۵ نفر تعیین شد. در این تحقیق از روش نمونه گیری تصادفی استفاده شد. براساس یافته ها میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان در حد متوسط بود. نتایج همبستگی گویای آن است که رابطه معناداری بین ریسک پذیری، موانع اشتغال و شرایط اقتصادی وجود دارد، مقایسه میانگین بین جنسیت گویای آن است که اختلاف معناداری بین زنان و مردان در مورد سرمایه اجتماعی وجود دارد؛ اولویت بندی شاخص های سرمایه اجتماعی گویای آن است که در دانشگاه پیام نور اولویت اول با مولفه ی شناختی و دانشگاه آزاد ساختاری است. و اختلاف معناداری در حد ۰.۰۵ درصد بین سرمایه اجتماعی دانشجویان در دو دانشگاه آزاد و پیام نور وجود دارد.

واژه های کلیدی: سرمایه، سرمایه اجتماعی، دانشگاه آزاد، دانشگاه پیام نور

^۱ - این مقاله برگرفته از یافته های طرح پژوهشی که با حمایت مالی دانشگاه پیام نور انجام شده است.

مقدمه:

سرمایه اجتماعی که ریشه های جامعه شناسانه دارد، اهمی توفیق آفرین و بستر مناسبی برای بهره وری سرمایه انسانی و فیزیکی و راهی برای نیل به موفقیت و بهبود عملکرد سازمان قلمداد می شود (احمدی و فیض آبادی، ۱۳).

با وجود اهمیت موضوع، یکی از مشکلات مبتلا به دانشمندان، ارائه تعریفی جامع از سرمایه اجتماعی است (ضیایی، منوریان و کاظمی کفرانی، ۱۳۹۰). در این خصوص، ناهاپیت و گوشال (۱۹۹۸) سرمایه اجتماعی را مجموع منابع و ارزشی در نظر گرفته اند که در داخل شبکه ای از روابط فردی و سازمانی موجود است و از آن نشأت می گیرد. در یک تعریف دیگر، سرمایه اجتماعی مجموعه هنجارهای موجود در سیستم های اجتماعی مد نظر قرار گرفته است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای یک جامعه و کاهش هزینه های تبادلات و ارتباطات میان آنها می شود (لوانی و سید نقوی، ۱۳۸۱). به هر حال از آنجایی که سرمایه اجتماعی مراد ه های میان اعضای سازمان را تسهیل می کند، یک منبع سازمانی ارزشمند شمرده می شود (سرلک و اسلامی، ۱۳۹۰).

در خصوص ابعاد و مؤلفه های سرمایه اجتماعی، از آنجایی که سرمایه اجتماعی دارای مفهومی پیچیده و چند بعدی است و هر یک از محققان با توجه به سطح تحلیل خود به بررسی این ابعاد پرداخته اند، در ادبیات سرمایه اجتماعی، می توان انواع مختلفی از ابعاد آن را مشاهده کرد (ناطق، ۱۳۸۵). با توجه به اینکه در مطالعه حاضر برای بررسی مؤلفه های سرمایه اجتماعی از نظریه ناهاپیت و گوشال (۱۹۹۸) استفاده شده است، به تبیین و تشریح این نظریه که با رویکرد سازمانی، ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی را در قالب سه دسته پرداخته می شود.

۱- بعد ساختاری: این بعد، الگوی کلی روابط را که در سازمان یافت می شود، در نظر دارد و میزان ارتباطی که افراد با یکدیگر در سازمان برقرار می کنند را در بر می گیرد (بولینو، ترنلی، بلودگود، ۲۰۰۲). بعد ساختاری سرمایه اجتماعی شامل پیوندهای موجود در شبکه و تناسب سازمانی می شود (ناهاپیت و گوشال، ۱۹۹۸).

۲- بعد رابطه ای: این بعد، ماهیت روابط در یک سازمان را در بر می گیرد. به گفته دیگر، درحالی که بعد ساختاری بر این امر تأکید دارد که آیا کارکنان در یک سازمان با یکدیگر در ارتباط هستند یا خیر، در بعد رابطه ای بر ماهیت و کیفیت این ارتباطات تمرکز می شود (بولینو، ترنلی و بلودگود، ۲۰۰۲). این بعد شامل اعتماد، هنجارها، تعهد ها و هویت است (ناهاپیت و گوشال، ۱۹۹۸).

۳- بعد شناختی: این بعد در بردارنده میزان اشتراک کارکنان یک سازمان یا شبکه اجتماعی در یک دیدگاه یا درک مشترک میان آنها است و مشابه بعد رابطه ای، به ماهیت ارتباطات افراد در یک سازمان اشاره دارد (بولینو، ترنلی و بلودگود، ۲۰۰۲). بعد شناختی نیز شامل زبان و کدهای مشترک و روایت های مشترک می شود (ناهاپیت و گوشال، ۱۹۹۸).

مفهوم "سرمایه اجتماعی" با دو عنصر اصلی و شاخص معرفی می شود. در قالب گرایش ها و تمایلات رفتاری به اعتماد و هنجارهای تمایل به کار گروهی و در بعد الگوهای ساختاری به انجمن پذیری و مشارکت اشاره می کنند (Putnam, 2000; Offe at al, 2002). "سرمایه ی اجتماعی" به طور کلی از دو واژه ی "سرمایه" و "اجتماع" تشکیل شده است. این دو کلمه نشان دهنده ی این است که اولاً این مفهوم ماهیتی زاینده داشته و ثانیاً فردی نیست. بنابراین می توان گفت: "سرمایه ی اجتماعی" از مجموعه ی هنجارها و ارزش های موجود در سیستم های فکری، علمی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی جامعه نشأت می گیرد. این هنجارها و ارزش ها نیز حاصل تأثیر نظام های اجتماعی، اقتصادی، نوع نظام سیاسی و روابط انسانی است که دارای ویژگی هایی از قبیل: اعتماد متقابل، تعامل اجتماعی متقابل، گروه های اجتماعی، احساس هویت جمعی و گروهی، احساس وجود تصویری مشترک از آینده و کار گروهی و تیمی که از عوامل بنیادی آن به شمار می روند، است.

سرمایه ی اجتماعی اشاره به منابعی دارد که افراد به واسطه ی حضور یا تعلق به یک گروه اجتماعی به آن دسترسی دارند. این گروه می تواند به بزرگی ملت و یا به کوچکی خانواده باشد. منابع نیز می تواند پدیده های ملموسی همچون پول، مسکن، شغل، حمایت اجتماعی و یا امکانات غیر ملموس همچون اطلاعات مفید، مشاوره ی فکری و آرامش روحی باشند. فرد دارای "سرمایه ی اجتماعی" زیاد، کسی است که دارای روابط وسیع تر، صمیمیت و اعتماد قابل توجه و عمیق است. "سرمایه ی اجتماعی" از تجمع و تعامل سرمایه های فیزیکی، انسانی و فرهنگی زاده و بارور می شود و بستر حرکت را به سوی آینده می سازد.

"سرمایه ی اجتماعی" امروزه نقش مهم تری را در میان سایر سرمایه ها مانند، سرمایه ی فیزیکی و انسانی در جوامع ایفا می کند. این سرمایه، انسجام بخش روابط میان انسان ها با سازمان ها و شبکه های ارتباط جمعی و گروهی است. در نبود آن، سایر سرمایه ها اثر بخشی خود را از دست داده و پیمودن راه های توسعه و تکامل فرهنگی و اقتصادی، ناهموار و دشوار خواهد بود. این سرمایه بستر مناسبی برای بهره برداری

سرمایه های انسانی، فیزیکی، و راهی برای موفقیت یک جامعه محسوب می شود (صدیق بنای، ۱۳۸۷). سرمایه ی اجتماعی به عنوان منبعی جهت "کنش جمعی" تلقی می گردد و این منبع علاوه بر آگاهی و توجه نسبت به امور عمومی اجتماعی- سیاسی (شناخت) یعنی آگاهی که موجب علاقه مندی و دل نگرانی است، شامل هنجارهای اعتماد (اعتماد عمومی یا تعمیم یافته و اعتماد نهادی/ مدنی). هنجارها و یا رفتارهای معامله ی متقابل (همیاری) که در درون شبکه های اجتماعی عمل می کنند و عناصر ساختاری شبکه ها و مشارکت های رسمی و غیررسمی می باشد. نتایج سرمایه ی اجتماعی در داخل شبکه شامل یک مجموعه ای از کنش های جمعی و اشکال و اندازه های مختلف است (ازکیا و فیروآبادی، ۱۳۸۳).

سرمایه اجتماعی به عنوان منبع مهمی جهت «کنش جمعی» تلقی می شود و این منبع فراتر از آگاهی و توجه یا دانش نسبت به امور عمومی اجتماعی است. یعنی آگاهی که موجب علاقه مندی و دل نگرانی است، شامل هنجارهای اعتماد، هنجارها و یا رفتارهای معامله متقابل که در درون شبکه های اجتماعی عمل می کنند و عناصر ساختاری شبکه ها و مشارکت های رسمی و غیر رسمی می باشد (ناطق پور و فیروز آبادی، ۱۳۸۵). به نقل از توسلی و موسوی (۱۳۸۴) اندیشه اصلی سرمایه اجتماعی این است که اطرافیان، دارایی بسیار مهمی را تشکیل می دهند که یک فرد می تواند در شرایط بحرانی، آن ها را به کار گیرد، از آن ها بهره گیرد و یا برای منافع مادی استفاده نماید. اجتماعاتی که از نعمت مجموعه گوناگونی از شبکه های اجتماعی و انجمن های مدنی برخوردار هستند، در یک وضعیت محکم تری در مواجهه با فقر، آسیب پذیری و حل منازعات قرار دارند و بهتر می توانند از فرصت های جدید بهره ببرند (پاتنام، ۱۳۸۰؛ Putnam, 1993؛ Lin, ۲۰۰۱). شبکه اجتماعی دسته ای از گروه ها (افراد یا سازمان ها) است که با دسته ای از روابط اجتماعی مانند دوستی، انتقال وجوه، عضویت یکسان و غیره به هم متصل شده اند (الیاسی و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۲) شبکه اجتماعی را مجموعه ای از ابعاد ساختاری و تعاملی توصیف می کند ابعاد ساختاری الگو و ساختار شبکه را در بر می گیرد، در حالی که ابعاد تعاملی بر فرایند شبکه تمرکز دارد. به نظر وی شبکه اجتماعی دارای چهار بعد ساختاری است. ابعاد ساختاری شبکه جریان اطلاعات را تحت تأثیر قرار می دهند (O'Donnell et al., 2001, p.752).

فوکویاما سرمایه اجتماعی را شکل و نمونه ملموسی از یک هنجار غیر رسمی می داند که باعث ترویج فرهنگ همکاری، همیاری و مسئولیت پذیری اجتماعی در جهت رفع مشکلات گروههای فقیر و آسیب پذیر جامعه و دستیابی به توسعه هماهنگ و متوازن می داند (Fukuyama, 2000). پاتنام سرمایه اجتماعی را آن دسته از عناصر و ویژگیهای نظام اجتماعی (مانند اعتماد اجتماعی، هنجارهای ارتباطات متقابل، مشارکت در شبکه های اجتماعی) می داند که هماهنگی و همکاری را بین افراد جامعه برای دستیابی به سود متقابل تسهیل می کنند (Putnam, 1995). ولکاک (۱۹۹۸) سرمایه اجتماعی را در دو بخش؛ سرمایه اجتماعی درون گروهی و سرمایه اجتماعی بین گروهی تعریف می کند. از نظر او سرمایه اجتماعی درون گروهی، پیوندهای درونی اجتماع است که مطرود شده ها (عمدتاً زنان بی سرپرست و سرپرست خانوار) را در جامعه روستایی قادر می سازد تا بتوانند از منابع، امکانات و مساعدت های اجتماع خود به بهترین شکل ممکن بهره مند شوند و سرمایه اجتماعی بین گروهی، شبکه های روابط اجتماعی بیرونی است که افراد و گروه ها را قادر می سازد تا از منابع اطلاعاتی و حمایتی خارج از جامعه روستایی (تسهیل گران برنامه های توسعه روستایی، سازمانهای متولی برنامه های محرومیت زدایی) بهره مند شوند (Woolcock, 1998; Harper, 2002; 151-208). جدول شماره ۱ نشان می دهد که چگونه ترکیب های مختلفی از این دو بعد سرمایه اجتماعی می توانند نشانگر دامنه مشخصی از نتایج توسعه کل گرا در جامعه باشند.

جدول ۱: ابعاد سرمایه اجتماعی در سطح جامعه

سرمایه اجتماعی بین گروهی	سرمایه اجتماعی درون گروهی	
	پایین	بالا
پایین	مطرود شده ها	افراد فقیر
بالا	مهاجران شهر کوچک به شهر بزرگتر	اعضای موفق برنامه های سرمایه گذاری در جامعه

منبع: ولکاک و نارایان، ۲۰۰۰: ۲۳۱

عناصر اصلی سرمایه ی اجتماعی تعهد و اعتماد دو جانبه، ارزش های مشترک میان افراد، احساس مالکیت و داد و ستد اجتماعی میان آنان است. اعتماد اجتماعی و شبکه ی اجتماعی، دو رکن اساسی سرمایه ی اجتماعی است (Weisband, 2009) هنجارهای مشترک، به عنوان

الگوی پذیرفته شده ی رفتار و کردار ، می تواند نوعی کنترل غیر رسمی ایجاد کند و بر عملکرد افراد تأثیر داشته باشد (Preisendorfer, ۲۰۰۷)

فرضیه ی اصلی این مقاله تحلیل و مقایسه مولفه های سرمایه اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد و پیام نور است.

فرضیه های فرعی عبارت اند از:

بررسی خصوصیات دموگرافیکی دانشجویان مورد مطالعه.

اولویت بندی مولفه های سرمایه اجتماعی در دانشگاه آزاد

اولویت بندی مولفه های سرمایه اجتماعی در پیام نور.

مقایسه مولفه های سرمایه اجتماعی در دو دانشگاه

ارتباط سنجی بین مولفه های دموگرافیکی و سرمایه اجتماعی

روش تحقیق:

این تحقیق از نظر ماهیت از نوع پژوهش های کمی محسوب می شود و از نظر هدف از نوع بنیادی است؛ روش این تحقیق به لحاظ دستیابی به حقایق و داده پردازی، از نوع توصیفی - پیمایشی است با توجه به محدوده های تحقیق، طرح مورد استفاده در این مطالعه از نوع مقطعی بوده است. بر اساس جدول بارتلت و همکاران (۲۰۰۱) حجم نمونه ۱۸۵ نفر برآورد شد که در این مطالعه ۱۸۵ پرسشنامه تکمیل گردید. حجم نمونه در این تحقیق را دانشجویان سال آخر مقطع کارشناسی دانشکده دانشگاه آزاد و پیام نور تشکیل می دهند. جهت جمع آوری داده ها از پرسشنامه استفاده شد. این پرسشنامه شامل ۳ بخش و ۶۵ گویه بود. به منظور بررسی اعتبار و روایی ابزار تحقیق از نظرات اعضای هیأت علمی دانشگاه کنگاور و رازی استفاده گردید و ضریب آلفای کرونباخ برای سرمایه اجتماعی (پرسش نامه استاندارد ناهاپیت و گوشال ۱۹۹۸) دانشجویان ۰/۸۶ محاسبه گردید که ضریب اعتبار مناسبی می باشد. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار spss استفاده شد و در آمار توصیفی از آماره های میانگین، انحراف معیار و در آمار استنباطی از ضرایب همبستگی و آزمون من ویتنی استفاده شد.

یافته ها:

ویژگی های فردی پاسخگویان

بررسی داده های جمع آوری شده نشانگر آن بود که میانگین سن دانشجویان مورد مطالعه در این تحقیق ۲۱/۵ سال می باشد که جوانترین آنها ۲۳ سال و مسن ترین آنها ۲۷ سال داشته اند. جنس اکثر پاسخگویان زن (۶۱/۱٪) بود و از نظر وضعیت تأهل اگر پاسخگویان مجرد (۷۵٪) بودند. شغل پدر اکثر پاسخگویان در این تحقیق آزاد (۳۲٪) بود. تحصیلات پدر اکثر پاسخگویان در سطح فوق دیپلم و لیسانس (۳۸٪) بوده است. میانگین تعداد اعضای خانواده دانشجویان مورد مطالعه ۵ نفر می باشد. اکثر دانشجویان (۸۵٪) به غیر از تحصیل به شغل دیگری اشتغال نداشتند و تنها ۱۵ درصد به غیر از تحصیل شغل دیگری داشتند.

سرمایه اجتماعی دانشجویان پیام نور

در خصوص سرمایه اجتماعی دانشجویان مورد مطالعه ۴۵ گویه با استفاده از طیف لیکرت طراحی شده است که نتایج حاصله از آن نشان می دهد که حدود ۷۹ درصد از دانشجویان مورد مطالعه، سرمایه اجتماعی در حد متوسط، ۱۴ درصد دارای سرمایه اجتماعی قوی و ۷ درصد نیز سرمایه اجتماعی ضعیف داشته اند. در مجموع نتایج نشان می دهد که دانشجویان دارای سرمایه اجتماعی در حد متوسط می باشند. لازم به ذکر می باشد که نمرات ۴۹ تا ۱۰۰ برای سرمایه اجتماعی ضعیف، نمره ۱۰۱ تا ۱۵۰ برای سرمایه اجتماعی متوسط و نمره ۱۵۱ تا ۲۰۰ برای سرمایه اجتماعی قوی در نظر گرفته شده است (جدول ۲).

جدول (۲). توزیع فراوانی سرمایه اجتماعی دانشجویان پیام نور

سرمایه اجتماعی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
ضعیف	۱۳	۷	۷
متوسط	۱۴۵	۷۸/۵	۸۵/۵
قوی	۲۷	۱۴/۵	۱۰۰
جمع	۱۸۵	۱۰۰	

سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد

در خصوص سرمایه اجتماعی دانشجویان مورد مطالعه ۴۵ گویه در نظر گرفته شده و با استفاده از طیف لیکرت از آنان خواسته شده تا به سؤالات طرح شده پاسخ دهند. که در نتیجه سرمایه اجتماعی حدود ۶۱ درصد از دانشجویان مورد مطالعه در حد متوسط بوده است. همچنین

۱۱/۵ درصد نیز دارای سرمایه اجتماعی قوی و ۲۸/۵ درصد نیز دارای سرمایه اجتماعی ضعیف بوده اند. در مجموع نتایج نشان می دهد که دانشجویان دارای سرمایه اجتماعی متوسط به بالا هستند (جدول ۳).

جدول (۳). توزیع فراوانی سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد

سرمایه اجتماعی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
ضعیف	۵۱	۲۷/۵	۲۷/۵
متوسط	۱۱۵	۶۲	۸۹/۵
قوی	۱۹	۱۰/۵	۱۰۰
جمع	۱۸۵	۱۰۰	

بررسی رابطه بین متغیرهای فردی و سرمایه اجتماعی

به منظور بررسی رابطه بین برخی متغیرهای فردی با متغیر وابسته یعنی سرمایه اجتماعی دانشجویان به تناسب و بر حسب نوع متغیر از ضرایب همبستگی استفاده گردید. نتایج رابطه بین متغیرها در جدول ۴ آورده شده است. همان طور که در جدول مشاهده می شود بین متغیرهای فردی شامل سن، مقطع و گرایش تحصیلی و معدل دانشجویان با سرمایه اجتماعی رابطه معنی داری وجود ندارد. بنابراین می توان نتیجه گرفت که داشتن سرمایه اجتماعی به سن، مقطع و گرایش تحصیلی و معدل دانشگاهی دانشجویان مورد مطالعه بستگی ندارد و تنها بین جنسیت، وضعیت اشتغال دانشجویان، ریسک پذیری و موانع اقتصادی با سرمایه اجتماعی آن ها رابطه مثبت و معنی داری دیده می شود.

جدول (۴). ضرایب همبستگی و سطح معنی داری

متغیر مستقل	نوع متغیر	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
جنسیت	اسمی	۰/۱۵۶	۰/۰۱۵*
سن	فاصله ای	۰/۱۰۹	۰/۱۵۱
مقطع تحصیلی	اسمی	۰/۰۸۷	۰/۱۲۶
معدل	فاصله ای	۰/۰۸۲	۰/۴۲۱
گرایش تحصیلی	اسمی	-۰/۲۱	۰/۱۱۲
ریسک پذیری	رتبه ای	۰/۱۲۱	۰/۰۲۲*
موانع اقتصادی	رتبه ای	۰/۰۹۸	۰/۰۱۱*
وضعیت اشتغال	رتبه ای	۰/۱۰۲	۰/۰۳۲*

اولویت بندی مولفه های سرمایه اجتماعی

جدول شماره ۵ میانگین رتبه ای مجموع نظرات پاسخ دهندگان را در مورد هر یک از مولفه های سرمایه اجتماعی در دانشگاه پیام نور و آزاد نشان می دهد. همانطور که در جدول آمده است بالاترین میزان میانگین مربوط به مولفه ساختاری است و بعد از آن به ترتیب مولفه رابطه ای و شناختی قرار می گیرند. در حالی که دانشگاه آزاد به صورت مولفه شناختی، ساختاری و رابطه اولویت بندی شده است ، همانطور که در جدول شماره ۵ مشخص است میزان سرمایه اجتماعی در دانشگاه آزاد نسبت به دانشگاه پیام نور بیشتر است و انحراف معیار گویای آن است که همگنی بیشتر بین نظرات دانشجویان دانشگاه آزاد وجود دارد.

جدول (۵). اولویت بندی روش های سرمایه اجتماعی در دانشگاه

اولویت	انحراف معیار	میانگین رتبه ای	گویه ها
۱	۱.۰۲	۴.۳۵	ساختاری
۲	۰.۹۳	۴.۲۲	رابطه ی
۳	۰.۹۸	۳.۲۵	شناختی
	۰.۹۸	۳.۹۴	دانشگاه آزاد
۱	۱.۱۲	۳.۹۵	شناختی
۲	۰.۹۸	۳.۷۵	ساختاری
۳	۱.۱۱	۳.۷۳	رابطه ی
	۱.۰۷	۳.۸۱	دانشگاه پیام نور

مقایسه میانگین گروه ها

برای مقایسه میانگین های دو جامعه مستقل که داده ها به صورت رتبه ای یا ترتیبی می باشد از آزمون من ویتنی استفاده شد. نتایج آزمون من ویتنی نشان می دهد که بین میانگین سرمایه اجتماعی دختران و پسران دانشجو در سطح ۰/۰۱ درصد اختلاف معنی داری وجود دارد و با توجه به میانگین ها مشخص می شود که سرمایه اجتماعی دخترها بالاتر از پسرها می باشد. همچنین مشخص شد از لحاظ وضعیت اشتغال نیز بین میانگین سرمایه اجتماعی دانشجویان شاغل و غیر شاغل تفاوت معنی داری وجود دارد، بطوریکه سرمایه اجتماعی در دانشجویان شاغل بیشتر می باشد (جدول ۶). اما نتایج آزمون من ویتنی در مورد مقایسه بین میانگین سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد و دانشگاه پیام نور گویای آن است که اختلاف معناداری در سطح ۰.۵ وجود دارد به طوری که میانگین دانشگاه آزاد بیشتر است (جدول ۶).

جدول (۶). مقایسه میانگین دو گروه در خصوص سرمایه اجتماعی

متغیر مستقل	میانگین دو گروه	Z	Sig
جنسیت	دختر: ۱۲۵/۱۱ پسر: ۷۹/۱۷	۳/۱۲	۰/۰۰۱
وضعیت اشتغال	شاغل: ۹۱/۳۱ غیر شاغل: ۹۲/۸۵	۰/۱۷۱	۰/۰۰۴

**P<۰/۰۱

جدول (۶). مقایسه میانگین دو گروه در خصوص سرمایه اجتماعی

متغیر مستقل	میانگین دو گروه	Z	Sig
دانشگاه	پیام نور: ۹۷/۳۰ آزاد: ۱۲۲/۷۱	۴/۲۰	۰/۰۱۴

*P<۰/۰۵

بحث و نتیجه گیری:

نتایج به دست آمده نشان می دهد که در مجموع دانشجویان مورد مطالعه از سرمایه اجتماعی متوسط به بالا برخوردارند. بنابراین از این مسأله می توان به عنوان زمینه ای مساعد برای اجرا و پیشبرد برنامه های مربوط به توسعه و آموزش های اجتماعی برای دانشجویان استفاده کرد. همچنین نتایج نشان داد که دختران دانشجو دارای سرمایه اجتماعی بیشتری می باشند. از سوی دیگر نتایج آزمون همبستگی نشان می دهد که بین متغیرهای فردی شامل سن، مقطع و گرایش تحصیلی و معدل دانشجویان با سرمایه اجتماعی رابطه معنی داری وجود ندارد و تنها بین جنسیت، وضعیت اشتغال دانشجویان، ریسک پذیری و موانع اقتصادی با سرمایه اجتماعی آنها رابطه مثبت و معنی داری دیده می شود. دانشجویان شاغل دارای سرمایه اجتماعی بیشتری نسبت به دانشجویان غیر شاغل می باشند یعنی افرادی که به جز تحصیل به کار دیگری اشتغال دارند، دارای سرمایه اجتماعی بالاتری هستند. به احتمال زیاد قرار گرفتن این افراد در محیط کار واقعی و تجارب و مهارت هایی که افراد در این گونه محیط ها به دست آورده اند، در بالا بردن سطح سرمایه اجتماعی آنان موثر بوده است. نتایج نشان می دهد که بین سن دانشجویان مورد مطالعه و سرمایه اجتماعی آن ها رابطه معنی داری وجود ندارد. این مسأله با نتایج به دست آمده توسط یارایی (۱۳۸۳) همخوانی دارد. همچنین طبق نتایج بین مقطع تحصیلی، گرایش تحصیلی و سرمایه اجتماعی دانشجویان آزاد که در این تحقیق مشارکت داشتند رابطه معنی داری وجود ندارد. نتایج به دست آمده از تحقیق مشابه در دانشگاه تبریز توسط عادل ساردویی و همکاران (۱۳۸۸) خلاف این نتیجه را به دست آورده است. ولی نتایج به دست آمده در این تحقیق در مورد عدم وجود رابطه بین گرایش و مقطع تحصیلی دانشجویان و سرمایه اجتماعی آن ها با نتایج تحقیق مشابه در دانشگاه تبریز همخوانی و مطابقت دارد.

همچنین بین ریسک پذیری و سرمایه اجتماعی دانشجویان نیز رابطه معنی داری وجود دارد. به طوری که دانشجویان ریسک پذیر از انگیزه کارآفرینی بیشتری برخوردار هستند. این نتیجه با یافته های مطالعات شریف زاده و زمانی (۱۳۸۵) و همچنین هزار جریبی (۱۳۸۲) در زمینه ریسک نیز همسو می باشد.

معمولاً معادله توسعه سرمایه در اکثر اجتماعات فاقد ابعاد اجتماعی است و وظیفه سرمایه اجتماعی افزودن این ابعاد بدان می باشد. در حال حاضر این تأثیرات مثبت سرمایه اجتماعی توسط دولت ها و کارگزاران توسعه شناخته شده و در اکثر کشورها در قالب سیاست های تمرکز زدایی و تشویق مشارکت عمومی و اعمال مدیریت ها و برنامه ریزی های مشارکتی به کار برده می شود. جوامع آموزشی دارای منابعی همچون نیروی جوانی تحصیل کرده هستند که جزیی از سرمایه های اقتصادی آنها محسوب می گردد، اما اکثر آنان فاقد مهارت های فنی (سرمایه انسانی) و سازماندهی منابع و امکانات (مدیریت و سرمایه اجتماعی) می باشند. اهمیت سرمایه اجتماعی به دلیل تأثیراتی است که بر استعداد دانشجویان در جهت سازماندهی برای توسعه می گذارد این تأثیرات عبارتند از ۱- ارتباط متقابل برای ایجاد هماهنگی بین فعالیتها ۲- بسیج منابع و اعمال مدیریت در آنها ۳- اعمال مشارکت عمومی متشکل از کلیه اقشار و گروه های دانشجویان بخصوص گروه های آسیب پذیر و مطرود شدگان دانشجویان در مسأله یابی و اولویت بندی برنامه های توسعه ای که البته اولین و بیشترین منتفعین این برنامه ها خود دانشجویان به ویژه هستند. در یک جمع بندی کلی نتایج و پیشنهاد های ذیل از پژوهش انجام شده قابل استنباط و ارائه می باشد.

پیشنهادهای

شایسته است که اعضای هیات علمی دانشگاه با موضوع سرمایه اجتماعی آشنایی بیشتری پیدا نموده و نظر ایشان به مفاهیم ایده پردازی در تدریس و تقریب فرآیندهای آموزشی و پژوهشی جلب شود و کارگاه های آموزش سرمایه اجتماعی در دانشگاه ها جهت استفاده اساتید برگزار شود. در انتخاب روش های آموزشی دوره های آموزش سرمایه اجتماعی از شیوه های عملی استفاده شده و حتی الامکان انتخاب محتوای آموزشی و برنامه های درسی مطابق علایق و نیاز دانشجویان باشد. بر اساس اولویت های به دست آمده توصیه می شود جهت دوره های آموزش سرمایه اجتماعی در دانشگاه ها از مربیان یا اساتید با تجربه استفاده شود. پیشنهاد می شود به منظور تقویت و توسعه فرهنگ سرمایه اجتماعی به طور ادواری سمینارهای علمی و کارگاه های تخصصی در سطح دانشگاه برگزار گردد. به منظور ترغیب دانشجویان به موضوع سرمایه اجتماعی تشکیل گروه های تحقیقاتی پژوهش های در برنامه ریزی های آتی دانشگاه و دستگاه های اجرایی تبیین گردد. با توجه به اولویت قرار گرفتن موضوع تناسب با محتوای برنامه های سرمایه اجتماعی با علاقه و نیاز دانشجویان، تشکیل کمیته نیازسنجی علمی به منظور تعیین محتوای برنامه های آموزش سرمایه اجتماعی با توجه به علاقه دانشجویان و نیازهای فعلی بخش آموزشی پیشنهاد می شود.

منابع:

- ۱- ازکیا، مصطفی، سیداحمد، فیروز آبادی (۱۳۸۳)، « سرمایه ی اجتماعی و نقش آن در شکل های تولیدی: مطالعه ی موردی حوزه آبریز کرخه»، مجله ی جامعه شناسی ایران، شماره (۴)، ص ۵۴-۴۵.
- ۲- الوانی، سید مهدی؛ سید نقوی، میر علی (۱۳۸۱)، « سرمایه اجتماعی: مفاهیم و نظریه ها»، فصلنامه مطالعات مدیریت، شماره ۵، ص ۳۳ و ۳۴.
- ۳- احمدی، علی اکبر، سید احمد، فیض آبادی، حوریه (۱۳۹۰)، « بررسی ارتقای سرمایه اجتماعی بر بهبود عملکرد سازمان» موردی: (سازمانهای ستادی شهرداری تهران). فصلنامه مدیریت دولتی، ۳، ص ۳۵-۵۴.
- ۴- ترکمانی، جواد و علی، کلایی. (۱۳۷۸)، «تأثیر ریسک بر الگوی بهینه برداران کشاورزی مقایسه روش های برنامه ریزی توام با ریسک موتاد و تارگت موتاد». فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، شماره ۷ ص ۲۵-۲۶.
- ۵- توسلی، غلامعباس و میر طاهر موسوی (۱۳۸۴)، « مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید با تاکید بر نظریه های سرمایه ی اجتماعی»، فصلنامه ی علوم اجتماعی، شماره ۲۶، ص ۳۲.
- ۶- پاتنام، رابرت (۱۳۸۰)، «دموکراسی و سنت های مدنی»، ترجمه ی محمد تقی دلفروز، انتشارات وزارت کشور.
- ۷- بریم زاده، واله (۱۳۸۴)، «مدیریت ریسک در کشاورزی»، تهران: وزارت جهاد کشاورزی، نشر آموزش کشاورزی.
- ۸- حسینی، سید محمود، عزیزی، بهارک. (۱۳۸۶). «بررسی عوامل موثر در توسعه روحیه و مهارتهای کارآفرینی در میان دانشجویان سال آخر دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران»، مجله علوم کشاورزی ایران. شماره ۲، ص ۲۵۱-۲۴۱.
- ۹- خسروی پور، بهمن، ایروانی، هوشنگ، حسینی، سید محمود، موحد محمدی، حمید. (۱۳۸۶). «شناسایی و تحلیل مولفه های آموزشی موثر بر توانمندی کارآفرینانه دانشجویان مراکز آموزش عالی علمی کاربردی کشاورزی»، علوم کشاورزی ایران، شماره ۲، ص ۲۱۷-۲۰۷.
- ۱۰- سالار زاده، نادر. و دنیا. حسن زاده (۱۳۸۵)، «بررسی تاثیر میزان سرمایه ی اجتماعی بر رضایت شغلی معلمان»، فصلنامه ی علوم اجتماعی، شماره ۳۳: ص ۴۵-۳۹.
- ۱۱- سرلک، محمد علی، اسلامی، طاهره (۱۳۹۰). تسهیم دانش در دانشگاه صنعتی شریف: رویکرد سرمایه اجتماعی فصلنامه مدیریت دولتی، ۳، ص ۱-۱۸.
- ۱۲- شریف زاده، مهنوش. زمانی، غلام حسین (۱۳۸۵) «روحیه کارآفرینی در دانشجویان کشاورزی: مطالعه موردی دانشگاه شیراز»، علوم کشاورزی ایران، شماره ۱، ص ۱۱۵-۱۰۷.
- ۱۳- صادقی، شه میرزادی، عدلی، سمیه (۱۳۸۹)، « رابطه جو نظام آموزش عالی و پرورش روحیه کارآفرینی دانشجویان» پژوهشنامه تربیتی، شماره ۲۲، ص ۹۰-۷۳.
- ۱۴- عادل ساردویی، محسن، ظریفیان، شاپور، شریفی، وحید، حیاتی، باب اله، پیش بهار، اسماعیل (۱۳۸۸) «مقایسه قابلیت ها و روحیه کارآفرینی مقاطع مختلف تحصیلی دانشجویان کشاورزی»، اولین همایش ملی دانشجویی ترویج و آموزش کشاورزی.
- ۱۵- صدیق بنای، هلن، (۱۳۸۷)، «رسانه های جمعی و سرمایه ی اجتماعی»، تهران: مجله ی آفتاب.
- ۱۶- ضیایی، محمد صادق، منوریان، عباس، کاظمی کفرانی، ابراهیم (۱۳۹۰)، « بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و میزان آمادگی سازمانی برای استقرار مدیریت دانش» (مطالعه شرکت فولادساز ایرانی). فصلنامه مدیریت دولتی، شماره ۸، ص ۱۷۹-۱۹۸.
- ۱۷- عسگری، محمد هادی، کاظم پور، اسماعیل، حاتمیان، محرمعلی (۱۳۹۰). «بررسی ارتباط بین سرمایه اجتماعی و کارآفرینی سازمانی در مؤسسه مهندسی جواد الائمه»، ماهنامه مهندسی مدیریت، شماره ۹، ص ۴۲-۵۴.
- ۱۸- علی میری، مصطفی. (۱۳۸۷)، «آموزش کارآفرینی: پیدایش، توسعه، گرایشها و چالش ها»، فصلنامه توسعه کارآفرینی، سال اول، شماره اول. ۱۶۹-۱۳۳.
- ۱۹- قاسمی، جواد، اسدی، علی، حسینی نیا، غلامرضا (۱۳۸۸)، «بررسی عوامل تأثیرگذار در ایجاد روحیه کارآفرینی دانشجویان تحصیلات تکمیلی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران»، مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، شماره ۲، ص ۷۹-۷۱.
- ۲۰- موحدی، رضا، یعقوبی، احمد، خداوردیان، مجید رضا، زارعی، شیما (۱۳۸۹)، «بررسی روحیه کارآفرینی دانشجویان کشاورزی و شیوه های بهبود آموزش کارآفرینی» مجله، ترویج و آموزش کشاورزی، شماره ۳، ۸۱-۶۵.

۲۱. محمدی الیاسی، رکنی، ندا، طیبی، سید کمیل. (۱۳۹۲)، «نقش شبکه های اجتماعی در تشخیص فرصت های کارآفرینی»، مجله توسعه کارآفرینی، صص. ۱۶ - ۲۲.

۲۲. ناطق پور، محمد جواد. و سید احمد، فیروز آبادی (۱۳۸۴)، « شکل گیری سرمایه ی اجتماعی و فراتحلیل عوامل موثر بر آن »، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۲۸: صص ۱۷۵ - ۱۶۰.

۲۳. هزار جریبی، جعفر (۱۳۸۲)، «بررسی میزان کارآفرینی دانش آموختگان علوم انسانی در عرصه نشریات فرهنگی و اجتماعی شهر تهران»، رساله دکتری رشته علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان.

۲۴. یارابی، علیرضا (۱۳۸۳)، « بررسی برخی روحیات کارآفرینی در بین دانشجویان دانشگاه شیراز »، پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت صنعتی، دانشگاه شیراز.

Nelson, R. E., & Scott. D. J. (1997). Entrepreneurship education as a strategic approach to economic growth in Kenya. *Journal of Industrial Teacher Education*, 35(1), 90-108.

O'Donnell, Aodheen, Gilmore, Audrey, Cummins, Daryll, Carson, David, (2001).

Bhagavatula, S., Elfring, T., Tilburg, A. V., Gerhard G. V. B., 2010, **How Social and Human Capital Influence Opportunity Recognition and Resource Mobilization in India's Handloom Industry**, *Journal of Business Venturing*, Vol. 25, No. 3, PP. 245-260.

Preisendörfer, P., 2007, Social Capital and Entrepreneurship, the Influence of Social Networks on the Success of Newly Founded Businesses, *Sozialkapital und Unternehmerisches Handeln, Das Soziale Netzwerk Von Unternehmensgründern Als Erfolgsfaktor*, 59, 272-293+523.

Wood, M., Pearson, J., 2009, Taken on Faith? The Impact of Uncertainty, Knowledge Relatedness, and Richness of Information on Entrepreneurial Opportunity Exploitation, *Journal of Leadership and Organizational Studies*, Vol. 16, No. 2, PP. 117- 130.

Zhou, L., Wu, W. & Luo, X., 2007a, **Internationalization and the Performance of Born Global SMEs: the Mediating Role of Social Networks**, *Journal of International Business Studies*, Vol. 38, No. 4, PP. 673-690.

Nahapiet, J. & Ghoshal, S. (1998). Social capital, intellectual capital and the organizational advantage. *Academy of management Review*, 23 (2): 242- 260.

Bolino, M., Turnley, W. & Bloodgood, J. (2002). Citizenship behavior and the creation of social capital in organizations. *Academy of Management Review*, 27 (4): 505- 522.

Shafaati Laleh, R. (2012). Study on relationship between social capital and entrepreneurship. *Journal of Basic and Applied Scientific Research*, 2 (8): 7719- 7726.

Heidari, H. & Rostami, F. (2012). Survey of relationship between social capital and organization entrepreneurship (Case study: Agricultural organization of Sonqhur County). *Annals of Biological Research*, 3 (7), 3192- 3199.

Hough, J. & Scheepers, R. (2008). Creating corporate entrepreneurship through strategic leadership. *Journal of Global Strategic Management*, 3 (1): 17- 25.

Behnoosh, S. (2012). The relationship between social capital and entrepreneurship in general administration of physical education of Khorasan Province, Iran. *World Applied Sciences Journal*, 18 (3): 317-321.

Woolcock, M. (1998), Social Capital and Economic Development: Toward a Theoretical Synthesis and Policy Framework, *Theory and Society*, No 27.

Analysis and comparison of variables relating to social capital of Azad University scholars and those of Payame Noor University scholars in Kangavar city

By: ForoozanKarkhaneh

Abstract

This correlative and descriptive research was generally carried out in order to analyze and compare variables relating to social capital of Azad University students and those of Payame Noor University students. The statistical population of this research included fourth-year BA scholars studying in Azad and Payame Noor universities of Kangavar (N=185). The sampling volume equaled to 185 and it was determined by making use of **Bartlet** table. Accidental sampling was used in this research. Based the acquired findings, the scholars' social capital was at intermediate level. The results of correlation reveal that there is a significant relationship among risk ability, employment barriers and economic conditions. The comparison between the sexes shows that there is a significant difference between women and men referring to social capital. Ranking the indexes of social capital based on their priorities, we find that structural variable is the first priority in Payame Noor University and cognitional variable is the first variable in Azad University.

Key words: capital, social capital, Azad University, Payame Noor University